

Woensdag 9 oktober 1918 – ochtendeditie

Nederlandse kinderen uit Brussel.

Onze correspondent schrijft uit Brussel op vijf dezer:

Morgenochtend om 5 uur vertrekken van hier 158 Nederlandse kinderen uit Brussel voor een verblijf van vier weken naar Egmond aan Zee, waar ze in het huis Zwartendijk, de bekende vakantiekolonie, worden ondergebracht.

De kinderen, jongens en meisjes van 5 tot 12 jaar oud, zijn aangewezen door het bestuur van de Nederlandse vereniging van weldadigheid hier ter stede, welke deze gehele vakantiereis organiseert en bekostigt. Drie bestuursleden, de voorzitter, de heer Hugo Andriessse, en de heren H. N. Janes en jhr. V. N. de Sturler zullen de kinderen naar hun plaats van bestemming begeleiden, daarbij vanaf Roosendaal geholpen door drie pleegzusters uit het vakantiehuis te Egmond.

Wat de mondkost voor deze lange reis betreft, heeft de vereniging op de liefderijke medewerking mogen rekenen van onze landgenoot, de heer Hildesheim, directeur van de melkinrichting Hollandia hier, die 80 liter volle melk ter beschikking stelde, en van de directie der bakkerij La Panification, die gratis koeken heeft gebakken, zodat het de kleinen aan niets zal ontbreken op deze reis, welke alleen tot Roosendaal reeds 7 uur in beslag neemt. In laatstgenoemde plaats zal het daar gevestigde comité, evenals het vorig jaar, voor versnaperingen zorgen. Wat de kleding aangaat, heeft het bestuur der weldadigheid het voornemen de kinderen in Egmond geheel in het nieuw te steken.

We mogen het bestuur met zijn plan van harte gelukwensen, wanneer we terugdenken aan het succes dat het vorig jaar bereikt

werd, toen door dezelfde vereniging ook een paar honderd jeugdige landgenoten naar België te Egmond opnieuw krachten gingen opdoen en de meesten, na vier weken, 3 tot 5 kg dikker terugkwamen.

Zeep (KVdW).

Brussel, 14 september.

Onder het vele beklemmende en verbitterende dat de oorlog ons bezorgt, is het gevoel, hoe relatief de menselijke waardigheid en het menselijk geweten zijn, zeker het schrijnendste en het brutaalste. Zeker, ook vóór de cataclysmen behoefde men waarlijk geen ongeneeslijk pessimist te wezen om het bestaan van een algemeen gangbare moraal te betwijfelen. Maar wat de beschaving ons dan toch had geleerd: een zekere schaamte om wat men aan al te lelijks aan ons mocht ontdekken. Men vergeeft het een melaatse moeilijk, dat hij onsmakelijke wonden vertoont: het besef daarvan was reeds voldoende om de eigen zedelijke lepra zorgvuldig te omsluieren. Aangenomen dat heel ons maatschappelijk leven een conventionele leugen is, bleef daar toch dat men nog steeds het goede pleegt te belonen en het kwade te straffen: het volstond, dat het kwade zich placht in de kleren van het goede te steken, en, al verkeerde daardoor nog geenszins zijn kwade aard, iedereen bevond er zich best bij, om dezelfde reden, die een verborgen gevaar tot een half gevaar vermindert.

Verre van mij de gedachte, hier een apologie te schrijven van zulke schijnheiligheid, - hoe ze dan ook het gemeenschapsleven draaglijk maakt, wat haar dan ook reden geeft tot bestaan. Waar ze echter verdwijnt om plaats te maken voor de absolute amoraliteit in al haar joviale afschuwelijkheid, dan gaat men haast om de leugen roepen als om een bescherming. Het is het gevoel dat thans, in een stad als

Brussel, domineert bij elk wie nog hechten blijft aan de eigen eerlijkheid en aan de ongereptheid daarvan: een illusie, zullen thans meer dan ooit sommige cynici menen, maar dan toch een reddende illusie, en die ons de voor het ogenblik enig mogelijke vrede schenkt, de vrede met onszelf.

Ik waag mij hier niet op de gangpaden der politiek. Ik wil het zelfs niet hebben over wat men doorgaans “de openbare zedelijkheid” noemt, al neemt de prostitutie te Brussel toe in een mate, die alle statistiek trotseert. Ik zal alleen spreken van de gewone maatschappelijke verhoudingen, van ons dagelijks sociaal leven, dat een dagelijks sociaal lijden is geworden niet alleen voor wie met ondergang wordt bedreigd - en zij zijn velen! - maar evenzeer voor wie, zelfs zeer koelbloedig en zo onpartijdig mogelijk, de ommekeer vaststelt die onze zeden aan het ondergaan zijn.

Die maatschappelijke verhoudingen, gelijk ze te Brussel waren vóór de oorlog: men kent ze. Een drievoudige aristocratie stond er tegenover een drievoudige burgerij, zonder dat er van strijd tussen kapitaal en arbeid sprake kon zijn. Erfelijke adel, geldadel, geestelijke adel, zij vonden hun weerslag in ambtenaarswereld, winkelburgerij en kleinburgerij, in welke laatste de beste werklui, die in een stad als Brussel een aardig loon verdienen, konden begrepen worden. Een echte werkmansstand is er wel: hij is echter niet te vergelijken met die uit de Belgische nijverheidscentra, en heeft er maatschappelijk veel minder belang.

Bij zulke verhoudingen nu speelde het geld een geringe rol. Het aanzien - hier kwam het op aan - werd niet gemeten naar het fortuin. Ik moet hier, tot mijn spijt, de geestesadel uitschakelen: een artiest werd in België niet algemeen geacht, dan nadat hij veel geld had verdiend; daar dit alleen voor plastische kunstenaars en enkele muziekvirtuozen mogelijk is, zijn letterkundigen hier geheel bij

uitgesloten; sedert 1830 zijn daar niet meer dan een vijftal uitzonderingen op, waaronder één enkele Vlaamse. Al verhaast ik mij hier aan toe te voegen, dat vlak vóór de oorlog ook in deze verandering en verbetering merkbaar scheen. Buiten bedoelde geestesadel is daar echter de ambtenaarsstand, en die genoot wel aanzien, al werden bij ons de ambtenaren zeer slecht betaald en al kan iedereen er het brengen tot directeur-generaal in een ministerie, - mits geduld en steun, natuurlijk. Hoe democratisch dan ook het stelsel zij, blijft in België een hoger ambtenaar steeds beschouwd als iemand van een hogere rang dan bv. de rijkste der winkeliers, zoals een totaal geruïneerde edelman het er wint op een fabrikant, al zwom deze in miljoenen. Dit gold vooral voor de hoofdstad: al is het standsgevoel hier veel geringer dan in Holland, het blijft scherp genoeg om de mensen uiteen te houden, en dit niet alleen vanwege het geld, dat zij verdienen of bezitten.

Aldus, zoals ik zei, vóór de oorlog.

En nu?

Het valt op te merken, dat de levensstandaard zo verbijsterend hoog is gestegen, dat velen aan het geld niet de minste waarde meer hechten. Een klein gezin kan tegenwoordig niet meer leven, alle mogelijke zuinigheid in acht genomen, beneden de duizend frank in de maand. Nu zult gij mij wel op mijn woord geloven, als ik u verzeker, dat het getal lieden, die nog duizend frank inkomen per maand verdienen - een betrekkelijk grote som vóór de oorlog -, vrij gering is geworden. Voornoemde ambtenaren bijvoorbeeld, waar heel wat handelsklerken, boekhouders, enz., die hun ontslag namen of werden afgedankt, bij te voegen zijn, kunnen thans niet rekenen dan op veel geringere inkomsten, terwijl het leven vier- en vijfmaal duurder geworden is. Heel wat fabrikanten, grote en kleine, verkeerden in hetzelfde geval; met een aantal handelaars is het niet

beter gesteld; om dan nog niet te spreken van de, vóór de oorlog zeer welgestelde werklui, die thans aangewezen zijn op de volkssoep en een schrale ondersteuning. Nochtans blijft er een zekere stand op na te houden, meer: er is een natuurlijk verzet tegen de ondergane vermindering. En zo kopen wij nog pakjes sigaretten die zes frank vijftig, en drinken wij aperitieven die er drie kosten, - al is onze beurs daar alles behalve tegen bestand. Doch, al bekommeren wij ons blijkbaar veel minder om ons geld dan vroeger het geval was (en die zorgeloosheid is een weldaad te noemen), het spreekt vanzelf dat hij, die het meeste geld heeft, natuurlijk het gemakkelijkst door het leven komt en, bij de heersende ellende, de meeste naijver en weldra het meeste respect verwekt, - al is dat respect van een mindere soort. En zo komen wij te staan voor het verschijnsel, dat voormelde verarmde ambtenaren en andere lotgenoten, hoezeer zij zich ook tegen het leven weren, onder moeten doen in het weliswaar wrokkige en schampere aanzien der mensen voor diegenen welke onder de oorlog geld hebben weten te kloppen in zulke mate, dat zij de meesters der stad geworden zijn.

Een wrokkig en schamper aanzien. Want iedereen weet wel hoe ze aan hun honderdduizenden, sommige zelfs aan hun miljoenen gekomen zijn. De naam, waarmee ze meer dan hun belieft, achterna worden geroepen, is schilderend genoeg; men noemt ze: baron Zeep. Het zijn de lieden die het ossenvet ad vijf en zeventig frank, het vet dat de gemeentewinkels verstrekken en dat ze tot veertig frank betalen, van de slachters, en ook van arme hongerlijders, die het voor hun gezondheid zo nodig hebben, opkopen, om het in geheime ziederijen om te zetten in zeep, die, hoe hoog de grondstoffen ook komen te staan, een reusachtige winst oplevert. Het zijn de weinig kieskeurige burgers die de suiker aan de openbare voeding onttrekken - zij betalen ze tot vijftien frank het kilo, - om ze, in een der tweehonderd vijfenzeventig clandestiene stokerijen, die in de

laatste maanden werden ontdekt, om te zetten in slechte alcohol die veertig frank per fles wordt betaald. Het zijn de opkopers en grootsmokkelaars die de markt beheersen, de rijken uitpersen, de armen uithongeren en - die men in de restaurants goede sier ziet maken, al weet men dat ze vóór de oorlog niet dan een zeer precair leven leidden, als handelsreiziger, als telegrafist, als onderwijzertje met een huis vol kinderen ...

Een wrokkig en schamper aanzien. Maar een aanzien toch. Want, al heeft voor een zekere middenstand het geld geen waarde meer: voor heel velen, voor de meesten is het de grootste, de enige bezorgdheid geworden. Gelukkig dat de oorlogskansen nu en dan keren, van de ene partij op de andere overslaan; waren wij, in dit vijfde jaar van rampen, van deze emoties gespeend, dan zouden wij aan niets anders meer denken dan aan eten, aan het stoffelijk voortzetten van een ellendig bestaan.

Wij zouden aan niets anders meer denken, dan aan het enige middel om ons het eten te verzekeren: aan geld, aan geld verdienen, aan geld-.... ik durf niet schrijven, wat ik meen, maar stel vast dat in een paar voorsteden een bijzondere politiedienst is moeten ingesteld worden tegen nachtelijke inbraken, diefstallen en manslag ... Is het een wonder dat Baron Zeep, dat symbool van oorlogswinst, wel veracht, maar in petto toch ook geëerbiedigd, en door velen zelfs bewonderd wordt? Het is om van te huiveren ...

Ziedaar wat de oorlog van de Brusselse zeden, van de maatschappelijke verhoudingen gemaakt heeft. Onlangs kwam ik bij een kennis: een eerlijk man, ik bedoel een man die vroeger op het stuk van eer zeer prikkelbaar was, al had hij om van te leven niet meer dan een traktement van een vijfduizend frank in het jaar. Ik vond zijn tweejarig zoontje spelend met een hoop trambiljetten, die hij dooreen smeedt en dan weer samen grabbelde. "Ik speel met mijn

marken, gelijk papa, zei de kleuter, - terwijl de papa een kleur kreeg. Nochtans is, ik zou er een eed op doen, die papa een eerlijk man gebleven, - maar zijn eerlijksgevoel heeft niettemin, een transponering ondergaan, is bij de nieuwe bezigheid, die het onderhoud van zijn gezin hem heeft opgelegd, aan het begrip eerlijkheid een waarde gaan hechten, die er ongetwijfeld een vermindering van is. En nu rijst de vraag: zal die man ooit tot zijn vorige opvatting - een misschien al te absolute, maar dan toch hogere en edeler opvatting terugkeren?

Men kan het betwijfelen ...

Woensdag 9 oktober 1918 – avondeditie

Wilson's antwoord.

Een oorlog te beginnen is geen kunst, maar het kan bitter moeilijk zijn, er weer van af te komen; niet in de macht van dezelfde is het begin en het einde; een oorlog aan te vangen staat iedereen, zelfs de krachteloze, vrij; de wapens neerleggen eerst als de overwinnaars het willen (Sallustius).

Dit is oude wijsheid, van ongeveer 40 jaar voor Christus, maar ze is nog altijd fris. En de nieuwe Duitse regering heeft gelegenheid, deze eeuwige waarheid naar aanleiding van het antwoord van president Wilson nog eens te overwegen.

De heer Wilson heeft op het verzoek, vredesbesprekingen te willen beginnen en een wapenstilstand te sluiten, geantwoord, dat de wapenstilstand niet kan worden overwogen, voordat de Duitse troepen de bezette gebieden hebben ontruimd, doch verder opheldering gevraagd over de juiste betekenis van Duitsland's nota.

In dit laatste gedeelte ligt, dunkt ons, de kern van het antwoord verborgen. President Wilson heeft de deur, om tot vredesonderhandelingen te komen, niet toegeworpen. Hij laat aan de Duitse regering de gelegenheid open, om meer gedefinieerde vredesvoorstellen te doen. Dat de eis van president Wilson niet geheel onrechtvaardig kan worden genoemd, is reeds gebleken uit officieuze commentaren, die in de Duitse pers, met name in de Norddeutsche Allgemeine Zeitung, omtrent de precieze betekenis van de nota zijn gegeven moeten worden. Zo spreekt de nota ervan, dat de Duitse regering het door de president der Verenigde Staten van Amerika in zijn boodschap aan het Congres van 8 januari 1918 (de 14 punten) en zijn latere uiteenzettingen, met name de rede van 27 september (Volkerenbond), opgestelde programma aanvaardt "als grondslag" voor vredesonderhandelingen, en de vraag werd gesteld, of de 14 punten worden aanvaard als zoveel punten voor een eventueel vredestraktaat, dan wel of de bedoeling slechts is, om over die 14 punten bij de onderhandelingen ... te praten. De Norddeutsche kwam nu gisteren verzekeren, dat de strekking van de nota geen andere is, dan dat de 14 punten zelf worden aanvaard, zodat dus bij de vredesbesprekingen deze 14 punten als vaste basis van het overleg zouden dienen. Van hoeveel belang dit is bijvoorbeeld ten opzichte van vraagstuk Elzas-Lotharingen is duidelijk – al blijft dan nog onopgehelderd, hoe de nota aan president Wilson te rijmen valt met hetgeen de nieuwe rijkskanselier over de verheffing van het Rijksland tot autonome bondsstaat in zijn rede tot de Rijksdag gezegd heeft. Ook hieromtrent zal vermoedelijk door president Wilson nog wel enige nadere opheldering worden verlangd. En zo zullen er nog wel meer punten zijn.

We zullen er ons voor het ogenblik niet in verdiepen. Hoofdzaak is, dat president Wilson het Engelse en Franse krantengeschrijf, dat het op een overgave van Duitsland op genade en ongenade toelegde,

niet gevolgd is, en het vooruitzicht op vredesonderhandelingen niet afgesneden heeft. Vallen de gevraagde ophelderingen gunstig uit, dat wil zeggen, wordt naar de nieuw ingeluide Duitse methode een openhartige, duidelijke, recht door zee gaande verklaring over het Duitse voorstel gegeven, die met het programma van president Wilson in overeenstemming blijkt, dan zullen de vredesonderhandelingen binnenkort kunnen beginnen.

Maar de heer Wilson stelt nog een eis meer. Voor de aanvang van vredesonderhandelingen, moet de ontruiming van het bezette gebied vaststaan. Het goed vertrouwen (der geallieerden), laat hij weten, in elke bespreking is afhankelijk van de toestemming der centralen om onverwijd hun troepen uit het bezette gebied terug te nemen. Hoe de president zich dit voorstelt, is echter niet duidelijk. Ook om een wapenstilstand te verkrijgen, moet het bezette gebied worden ontruimd. Naar het schijnt, zouden dus de Duitse troepen zonder wapenstilstand moeten worden teruggetrokken, eer er van vredesonderhandelingen kan sprake zijn, en zouden de Duitsers die operatie voor hun risico moeten nemen.

Is dit inderdaad de bedoeling, dan vrezen wij, dat de vrede, ook indien overeenstemming over de grondslag van de vredesbesprekingen mocht worden verkregen, niet zo heel spoedig voor de deur zal staan. Niet omdat het in beginsel voor Duitsland zo moeilijk zal zijn, ook deze voorwaarden om tot vrede te geraken in vervulling te brengen, maar wel omdat de praktische mogelijkheid daarvan nog niet helder is. In beginsel kan Duitsland, dat aan België volkomen herstel en zelfs schadevergoeding wil verschaffen, en ook van het bezette gebied van Frankrijk niets voor zich verlangt, tegen ontruiming van het bezette gebied natuurlijk geen bezwaar hebben. Doch die ontruiming kan het op eigen initiatief voorlopig alleen bewerkstelligen met de zekerheid van vrede daarachter.

En zelfs indien de Duitse regering het erop zou willen wagen, België en Frankrijk te ontruimen, terwijl de vraag, of er inderdaad vrede op zal volgen, hangende blijft, dan nog blijft het twijfelachtig, of deze ontruiming, met Engelse, Franse, Amerikaanse en Belgische legerscharen op de hielen, feitelijk uitvoerbaar is, zonder geweldige mislukking te veroorzaken. Een vrijwillige ontruiming, gelijk president Wilson blijkbaar op het oog heeft, zal, dunkt ons, alleen onder een wapenstilstand kunnen geschieden. Wij verwachten daarom, dat, mogen dan ook de vredeskansen door het Amerikaanse antwoord weer zijn verhoogd, de strijd voorlopig niet zal worden gestaakt.

Wellicht echter kan na een voor de heer Wilson bevredigend antwoord van Duitsland omtrent de basis der vredesbesprekingen, en bereidverklaring tot onverwijld ontruiming van het bezette gebied, ook tot een wapenstilstand worden overgegaan, en moet de nota in deze zin worden opgevat.

Washington, 8 oktober. Hieronder volgen twee bescheiden, die heden door de staatssecretaris zijn publiek gemaakt. Het eerste is een vertaling van de Duitse nota, het tweede is het antwoord aan de Duitse rijkskanselier, zoals het door de Zwitserse zaakgelastigde was overgebracht.

"De Duitse regering verzoekt de president van de Verenigde Staten van Amerika, stappen te doen tot het herstel van de vrede; aan alle oorlogvoerenden mededeling te doen van dit verzoek, en hen uit te nodigen gevolmachtigden aan te wijzen om maatregelen te nemen, strekkende tot het aanknopen van onderhandelingen. De Duitse regering aanvaardt, als grondslag voor vredesonderhandelingen, het programma door de president van de Verenigde Staten neergelegd in zijn boodschap tot het Congres van 8 januari 1918, en in zijn latere uitlatingen, met name in zijn toespraak op 27 september 1918.

Ten einde verder bloedvergieten te voorkomen verzoekt de Duitse regering de onmiddellijke sluiting van een algemene wapenstilstand te land, ter zee en in de lucht tot stand te brengen.

Was getekend prins van Baden, rijkskanselier."

Nu volgt de nota van de secretaris van staat aan de Zwitserse zaakgelastigde.

"Departement van staat, 8 oktober 1918.

Mijnheer, Ik heb de eer, uit naam van de president de ontvangst te erkennen van uw nota van 6 oktober, waarbij de mededeling van de Duitse regering aan de president was ingesloten. De president heeft mij opgedragen, u te verzoeken het volgende te willen mededelen aan de Duitse rijkskanselier:

"Alvorens te antwoorden op het verzoek van de Duitse regering en om te maken dat het antwoord zo openhartig en eerlijk is, als de gewichtige belangen, die op het spel staan, eisen, acht de president van de Verenigde Staten het noodzakelijk, zich zekerheid te verschaffen over de juiste betekenis van de nota van de rijkskanselier. Bedoelt de rijkskanselier dat de Duitse regering de voorwaarden aanvaardt, die door de president van de Verenigde Staten zijn neergelegd in zijn boodschap tot het Amerikaanse Congres op 8 januari laatstleden, en in latere toespraken en is het haar doel in besprekingen te treden, die enkel tot overeenstemming zouden behoeven te voeren over de praktische details der toepassing?

De president acht zich verplicht te verklaren, dat, wat betreft het voorstel om een wapenstilstand te sluiten, hij geen vrijheid vindt, een staking van de vijandelijkheden aan te bevelen aan de regeringen waarmee de Amerikaanse regering is geassocieerd tegen de centrale

mogendheden, zolang de legers van de mogendheden zich op haar grondgebied bevinden.

Het goed vertrouwen (der geassocieerden – redactie) in elke bespreking zou klaarblijkelijk afhankelijk zijn van de toestemming der centrale mogendheden om onverwijld hun troepen overal uit bezet gebied terug te trekken.

Ook acht de president zich gerechtigd, te vragen of de rijkskanselier enkel spreekt voor de gestelde machten in het rijk, die tot dusver de leiding van de oorlog hebben gehad.

Hij acht het antwoord op die vragen in elk opzicht van het allergrootste belang."

Aanvaard, mijnheer, de hernieuwde verzekering van mijn hoge achting.

Was getekend Robert Lansing.

Havre, 8 oktober. De voormalige chef van het kabinet en minister van staat baron de Broqueville, die aan de koning der Belgen een telegram van gelukwens had gezonden naar aanleiding van de overwinning van het Belgische leger, ontving het volgende telegram van antwoord. "Ik dank u voor uw warm gesteld telegram. Op het ogenblik dat onze soldaten met schitterende onstuimigheid een belangrijke overwinning hebben behaald, gaan mijn gedachten uit naar de helderziende staatsman, die al zijn vaderlandslievende toewijding en zijn gehele werkkraft heeft gewijd aan de verheffing en versterking van het leger.

Was getekend Albert.

Londen, 8 oktober. Officieel Belgisch bericht: niets van belang, Duitse luchtbedrijvigheid boven enige frontstukken daargelaten.

Onze correspondent te Havre seint ons:

Luitenant John Demot, zoon van de vroegere burgemeester van Brussel, werkzaam bij de dienst der kabelballons, is aan het front gedood. Hij had bij het begin van de oorlog als vrijwilliger dienst genomen. Hij was gehuwd en vader van verscheidene kinderen.

Demot was adjunct-conservator van het Musée Cinquantenaire en professor aan de Académie des Beaux Arts.

Te Oldenzaal is gisteren over de grens gekomen de Nederlander Johannes Martin Möll, gewoond hebbende in Gent (België), die op 7 mei 1917 naar een Duits gevangenenkamp te Bechant (Frankrijk) was getransporteerd, als verdacht van het verlenen van hulp bij het ontvluchten van Belgen. In november van het vorig jaar werd hij gebracht naar een kazerne te Maubeuge en daarna naar Holzminden, waar hij op zeven dezer werd ontslagen.